

A kísérleti komplex anyanyelvi képzés munkaformái a 2. osztályban

(ÖSSZEHASONLÍTÓ MÉRÉSEK ÉS EREDMÉNYEK)

Az 1974/75-ös tanévben a 2. osztályban folytattuk azt a komplex anyanyelvi kísérletet, amelyet 1973 szeptemberében kezdtünk meg az 1. osztályban. Elveinket, valamint az 1. osztályban végzett mérések néhány tapasztalatát több cikkben közreadtuk a Pedagógiai Szemlében és a Módszertani Közleményekben. Most a 2. osztályos munkát vesszük szemügyre – kiemelve néhány fontosabb munkamozzanatot. Majd a 2. év végén végzett mérések tanulságait boncolgatjuk.

Az előírtas tantervi feladatok sokoldalú kimunkálásán kívül a 2. osztályban főbb törekvéseink a következőkben tömöríthetők:

1. *Tovább fejlesztettük az egységes anyanyelvi szemléletet.* Minden anyanyelvi tevékenység egységben és összefüggésben mutatja a nyelvi szerkezetet és annak mozgását. A részek az egész dinamikus egységei, és összefüggésükben, kölcsönhatásukban tárják fel a nyelvi egészt.

2. *A szóbeli és írásbeli nyelvi tevékenységet harmonikusan fejlesztettük.* Továbbra is igyekeztünk olyan szituációkat teremteni, hogy a tanulók a szóbeli kommunikáció különféle változásait használják. Ezt segítettük meséltetéssel, énekeltetéssel, bábozással, szóbeli beszámolók, elemi szóbeli fogalmazások készíttetésével, könyvajánlásokkal, könyvismertetésekkel stb.

3. *Az egyéni képességek harmonikus fejlesztése érdekében sok differenciált foglalkozást szerveztünk.* Ez vonatkozik a szövegértésre, az elemző feldolgoztatásra, a fogalmazás alapozására, a nyelvtani alapok elsajátítására, az olvasástechnika továbbfejlesztésére, az iradalmi ízlés formálására stb. Ide sorolható az a munkaforma is, amely szerint egy-egy alkalmilag kialakított tanulócsoport önállóan új szöveget dolgoz fel, s munkájának eredményéről beszámol a közösségnek.

4. *Sokoldalúan és igényesen fejlesztettük a tanulók lényeglátó képességét és összefüggéslátását.* Ezt szolgálta a mesék és olvasmányok önálló feldolgoztatása, a címadás, a címek megváltoztatása, illetőleg újrafogalmazása, a szerkezeti egységek felismertetése, a vázlatkészíttetés, az összefüggések és az ok-okozati viszonyok felismertetése és megfogalmaztatása.

5. *Külön figyelemmel kísértük a tanulók szókincsének gazdagítását és aktivizálását.* Ezt pontos szómagyarázatokkal, szinonimák alkalmaztatásával, körülírásokkal s a gyermeklexikon használatával biztosítottuk. Szorgalmaztuk egyes szavak és szószervezetek jelentésárnyalatainak értelmezését és alkalmazását.

6. *A tankönyveken kívül a szépirodalmi – főképp a verses anyag segítségével fejlesztettük a tanulók ritmusérzékét, ízlését.* Buzdítottuk őket több önálló olvasásra. Lehetőleg minden anyanyelvi órán olvastattunk gyermekverseket. (Nem tartjuk szükségesnek, hogy minden verset elemezzünk, feldolgozzunk.)

7. *A tanulók nyelvi leleményét és fantáziáját gazdagítottuk:* versek feldolgoztatásával, mesék átalakításával, rajzoltatással, rejtvények és nyelvtörők felhasználásával és készíttetésével.

8. *Lehetőleg minden nyelvi tevékenységet valóságos élethelyzetbe helyeztünk.*

A tanulók olvastak egymásnak, meséltek egymásnak, kérdeztek egymástól, bábjele-
netet rögtönöztek egymás számára, könyvet ismertettek egymásnak stb.

9. A nyelvi tevékenységek során mindig *a funkcionális szemléleten alapuló nyelvi gyakorlatot állítottuk a központba*. – A hangok, a betűk funkciója a szóban, a szavak funkciója a mondatban. A toldalékok funkciója a szavak összefűzésekor, a szinonimák alkalmazásának jelentősége, a hanglejtés, a hangsúly és a beszédszünet szerepe stb.

10. Az itt felsoroltak eredményes végrehajtása érdekében *az órarendet úgy állítottuk össze, hogy az anyanyelvi órák lehetőleg kapcsolódva, kettesével szerepeljenek* a beosztásban. Ezek a kapcsolódó órák szerencsésen biztosították az egységes anyanyelvi képzés megvalósítását, az összefüggések sokoldalú kimunkálását. Pl. egy meséhez kapcsolódott: olvasás, szövegelemzés, nyelvtani gyakorlás és fogalmazási ismeretek alkalmazása. (Illusztrálásul: kép, rajz, bábozás, vetítés vagy alkalomszerűen zene.) A képzőművészeti alkotások és a zenei anyag a későbbiekben szervesen beépülnek a tanmenetbe, illetőleg a tananyagba 3. osztályban!

*

Az 1974/75-ös tanév végén feladatlapos mérést végeztünk a kísérleti osztályban, valamint két kontrollosztályban. A feladatokat ugyanazokkal a csoportokkal oldattuk meg, akiknek a teljesítményét az 1. osztályban tavaly elemeztük.

A feladatlapok kérdéseit, az elemzés szempontjait és a teljesítmények elemző értékelését tömören a következőkben ismertetjük:

I. FELADATLAP

1. *A) El kellett olvasni egy meserészletet.*
  - a) Önálló, néma olvasás.
  - b) A szöveg megértése, az összefüggések felismerése.
  - c) Érzelmek felkeltése és egyéni állásfoglalás. – A továbbbszöveg alapja.*B) Folytatni kellett a mesét írásban!*
  - a) A találékonyság, a képzeleterő működése.
  - b) Ismert motívumok vagy a természetesen kikövetkeztetett összefüggések felhasználása. Logikus bonyolítás.
  - c) Az írásbeli kifejezőképesség fejlettségének színvonala.
  - d) A szókincs gazdagsága; a kifejező, szabatos, világos szerkesztés.
  - e) A folytatásban mennyire tükröződnek az olvasmányélmények, az irodalmi emlékek – esetleg a tanulók egyéni sorsa, élete?
2. *Címet kellett adni a mesének.*
  - a) Lényeg- és összefüggéslátás.
  - b) Tömörítő képesség.
  - c) Sablonos a megoldás – vagy szabatos és szellemes; a tárgyilagosság, az érzelmek tükröződése.
3. *Három kérdést kellett írni a mesével kapcsolatban.*
  - a) Formálisak-e a kérdések – vagy a mese tartalmához és az események összefüggéséhez kapcsolódnak?
  - b) Elszigetelt egyes kérdések – vagy összefüggőek?
  - c) Nyelvi szempontból változatosak-e?
4. *A mese vázlatát kellett elkészíteni.*
  - a) Tudnak-e tömöríteni?
  - b) Látják-e a lényegét; a legfontosabb mozzanatok összefüggéseit?
  - c) Képesek-e megfogalmazni a lényegét?
5. *Három összefüggő szópárt, azaz három rimpárt kellett írni – megadott két példa alapján.*
  - a) El tudnak-e szakadni a megadott példáktól, vagy csak azok szavait variálják?
  - b) Találékonyak, bátrak, szellemesek – netán eredetiek a megoldások?
  - c) Fejlett-e a ritmusérzékük?
6. *Szinonimákat kellett keresni 5 megadott szóhoz, illetőleg szó szerkezethez (szavakat ismert meséből emeltük ki).*

- a) Ismerik-e pontosan a szavak hangsorához kapcsolódó jelentéstartalmat?
 b) Gazdag, árnyalt-e a szókincsük – vagy csak egyetlen szót, szó szerkezetet ismernek egyetlen fogalom megjelölésére?
 c) Használják-e téves kifejezést; értelmzésük pontos-e?
7. Az előző feladat szavaival mondatokat kellett alkotni; (az ötletesek összefüggő történetet is kerekíthettek).
 a) Mondatalkotó képességük színvonalának megítélése.
 b) Tudnak-e történetet összeállítani?
 – a 45 p mindenkinek elég volt-e?

A II. FELADATLAP

1. *Megadott mese elolvasása, megértése* (önálló feldolgozás, értelmzés).
 Képesek-e önálló elemzésre és a fő mondanivaló kihámozására?
2. *Az elolvasott meséhez feladatokat kellett készíteni.*
 Ezzel tanúsították elemzési készségük fejlettségét, problématalátásuk érzékenységét, elemzési logikájukat. Egyértelműen és eredményesen használhatták elsajátított szövegfeldolgozó ismereteiket.
3. *Kedves versükről és költőjükről kellett vallomást tenni.*
 Pontosak-e ismereteik?
 Tudják-e indokolni, hogy miért kedves a vers?
 Petőfin és Weöresön kívül ismernek-e más költőt?

*

A két feladatlap megoldását részletesen elemeztük, és gondosan kidolgozott pontozásos rendszerrel értékeltük az itt ismertetett szempontok alapján. A pontozással kapott értékeket áttettük hagyományos numerikus rendszerbe, s a következő eredményt kaptuk:

Az I. sz. feladatlap megoldása:

	5	4	3	2	1	Osztály- létszám	Átlag
A kísérleti osztály	7	5	7	2	2	23	3,56
Az 1. sz. kontrollosztály	1	1	11	7	8	28	2,28
A 2. sz. kontrollosztály	–	–	5	3	12	20	1,65

A II. sz. feladatlap megoldása:

	5	4	3	2	1	Osztály- létszám	Átlag
A kísérleti osztály	7	4	10	2	1	23	3,65
Az 1. sz. kontrollosztály	5	4	8	3	8	28	2,82
A 2. sz. kontrollosztály	–	1	2	2	15	20	1,45

A feladatlapok elemzése során szerzett fontosabb tapasztalatokat és tanulságokat a következőkben összegezzük:

I/1. *A kísérleti osztályban* minden tanuló helyesen értelmezte az önállóan elolvasott meserészletet; megértette az esemény fő motívumait és a részek összefüggéseit. Így biztos bázist kapott mindenki a mese önálló folytatására. Szembetűnő volt e csoport tanulóinak ötletessége és gazdag fantáziája. A mese megadott motívumait önállóan és igen változatosan variálták, fejlesztették. Feltűnő volt az is, hogy az ismert stereotípiák, olvasmányélmények kevés szerepet kaptak a mese befejezésében. Érdekes volt viszont, hogy többen saját sorsukat, életélményeiket felhasználták és beleszórták a maguk alkotta meserészletbe. A tanulóknak feltűnően tartalmas és komoly véleményük van a barátságról, s ezt vagy közvetlenül, vagy közvetve kifejezték meséjükben.

Örvendetes volt tapasztalni, hogy a 2. osztály végére a tanulók írásbeli kifejező-képessége mennyire fejlődött. A többség szókinccse gazdag; mondataik szabatosak, világosak és logikusan kapcsolódnak egymáshoz. 23 közül 8 tanuló írt hét vagy annál több mondatot meséje befejezéséül!

A kontrollosztályok tanulói – kettő kivételével – ugyancsak megértették az önállóan elolvasott meserészletet. A továbbszövs azonban már nehezebben ment nekik. Sok volt a sablonos mondat vagy ismert mesemotívum adaptálása. Önállóságuk még nem fejlődött ki eléggé. Saját életük élményeit alig használták fel. Csupán egy motívum szerepelt több tanulónál: a verés. (Több tanulói fogalmazásban az emberek a rókát – olykor a sündisznót is – megverték, mert azok elbújtak, vagy tiltott helyre mentek!)

A tanulók írásbeli kifejezőképessége ezekben az osztályokban még nem elég fejlett. (Ez különben érthető, hiszen ennek fejlesztésével eddig rendszeresen nem foglalkoztak.) Szókinccsük átlagos. Mondataik általában nehézkesek, s nem kapcsolódnak mindenkor logikusan egymáshoz. – Kedvelik a tömondatokat, a tényszerű közlést.

I/2. A cím megfogalmazása a kísérleti osztályban jól sikerült. Egy tanuló kivételével mindenki helyes címet választott. A többség vagy a szereplőket nevezte meg, vagy a két szereplő viszonyára utalt. Tehát vagy: „A sün meg a róka” – vagy: „A két barát” szerepelt címként. Néhányan mindkét motívumot összekapcsolták, s ilyen címet adtak: „A sün és a róka barátsága”. – A választott címek megfeleltek a kiegészített mese tartalmának, mondanivalójának – valamint a címadás általános követelményeinek. Tehát már a 2. osztályos tanuló is képes a lényeg megragadására, az összefüggések felfedezésére, a nyelvi tömörítésre és kifejezésre.

A címadás kevésbé sikerült a kontrollosztályokban. Az 1. számúban 8 tanuló, a 2. számúban 3 tanuló nem tudott elfogadható címet megfogalmazni. Akik helyesen jártak el, leginkább a szereplők megnevezésére szorítkoztak. Akik a mese fő mondanivalójának kifejezését kísérelték meg, gyakran vagy általánosságot írtak, vagy olyan címet választottak, amely nem utal megfelelően a mesére. Pl. „Békesség és harag” – vagy „Többet észszel, mint erővel!” Elgondolgoztató, hogy több tanuló olyan címet fogalmazott meg, amelynek semmi köze sincs a történethez.

I/3. Igen fontos mozzanat az önálló ismeretszerzésben és szövegfeldolgozásban, hogy a tanuló tud-e kérdezni! A kérdések segítenek feltárni a lényegét, a tények kapcsolatát, a fő összefüggéseket. Tehát a tanító akkor neveli helyesen tanítványait, ha mielőbb megtanítja őket a logikus, gondolkodtató és jelenségtelérő kérdezésre.

A kísérleti osztályban – egy tanuló kivételével – mindenki jól kérdezett. Sőt – ami talán ennél is fontosabb – a kérdések többsége gondolkodtató kérdés volt, s a fő mozzanatok, összefüggések feltárását szolgálta. Pl. ilyen kérdéseket fogalmaztak a 2. osztályos tanulók: „Melyik állat volt az okosabb?” – „Miért mentek a pincébe?” – „Miért nem bántotta a róka a sünt?” – „Ki a bátrabb: a róka vagy a sün?” – stb. Persze akadt néhány formális kérdés is; ezek többsége csak az események mozzanatait tudakolta mechanikusan. Pl.: „Mit csinált a róka?” – „Mit csinált a sün?” – „Mit csinált a gazda?” – Vagy: „Milyen volt a róka?” – „Milyen volt a sün?”

A tanulók megszokott elemzési technikájára utal, hogy kérdéseikkel mindig igyekeztek jobban megközelíteni a mesét, illetőleg annak lényegét. Nyelvhelyességi tekintetben kérdéseik általában szabatosak.

A kontrollosztályok teljesítménye azt tanúsítja, hogy ezekben a tanulócsoportokban több olyan gyermek van, aki egyedül, irányítás nélkül még nem képes elemezni. Az 1. sz. kontrollosztályban 4 tanuló, a 2. számúban 11 tanuló nem tudott elfogadható kérdéseket fogalmazni. A jobbak erejéből is nagyrészt formális kérdésekre futotta. Pl.: „Ki volt az az ember?” – „Ki bújt el?” – „Mi volt az?” – vagy: „Elő-

ször hol voltak?” – „Utána hol voltak?” stb. Aki gondolkodtató kérdést próbált alkotni, az sem tudott szabatosan fogalmazni. Pl.: „Miért nőttek fel lustának?” – Ezek a kérdések azt tükrözik, hogy a tanulók önállóan nem képesek logikus menetben elemezni a mesét. Érdeklődésüket egy-egy motívum megragadja, s ettől nem tudnak elszakadni.

I/4. Közismert tény, hogy a 2. osztályban – főképp a szövegfeldolgozó órákon – *elő kell készítenünk a fogalmazás tanítását*. Ennek – többek között – az az eljárás is egyik mozzanata lehet, amelynek során a tanulók a feldolgozott mese vagy olvasmány szerkezeti egységei szerint segítséggel *elkészítik a mű vázlatát*. Ezért kísérleteztünk azzal, hogy a tanulók készítsék el az önállóan elolvasott, kiegészített és elemzett mese vázlatát. A feladat nehéz volt – bár sok tanulsággal járt.

A kísérleti osztályban 23 tanuló közül heten nem tudtak megbirkózni a feladattal – vagy rossz vázlatot készítettek. De figyelemre méltó az is, hogy hét tanuló hibátlanul megoldotta a vázlatkészítési feladatot! Íme ugyanabban a tanulócsoportban is mennyire *elkerülhetetlen a differenciálás!*

A jó vázlatokat a lényeglátás, a logikus absztrahálás és a nyelvi szabatoság jellemzi: pl.: „1. A róka barátságot köt a sünnel; 2. A falatozás; 3. A róka halála.” (F. T.) – Persze van, aki tartalmat akar írni. Pl.: „1. A róka és a sün összebarátkozott; 2. A róka és a sün elindultak; 3. Egyszer egy pincébe értek; 4. A gazda megjött, és megölte őket.” (H. J.) – Egyesek csak általánosságokat rögzítenek. Pl.: „1. A róka hiúsága; 2. A róka gyávasága; 3. Megmenekülés.” (L. J.)

A kontrollosztályok tanulói sokat vívódtak a feladattal. Negyvennyolc tanuló közül csak hatan végeztek hibátlan munkát. Harmincegy tanuló vázlata teljesen sikertelen. – A kísérletezők leginkább „tartalmat” vagy eseménysort írtak le. Biztató, hogy sokan a következőképpen fogalmaztak: „A mese a róka és a sün barátságáról szól.” Látszik tehát, hogy a téma megértésére és az alapgondolat önálló megfogalmazására már segítség nélkül képesek. (Különben ez felel meg a hagyományos tantervi követelményeknek!)

I/5. Ennek a feladatnak a megoldása arról tájékoztatott bennünket, hogy a tanulók mennyire emlékeznek mondókákra, kiolvasókra, rímpárokra; *tudnak-e ilyeneket alkotni önállóan*, s mennyire fejlett a ritmusérzékük – vagy mennyire erős az utánozó hajlamuk.

A kísérleti osztályban 4 tanuló eredménytelenül dolgozott, 6-an a maximális pontszámot érték el. Munkájukat az jellemzi, hogy ritmusérzékük fejlett, de nem elég találékonyak. Sokan nem tudtak elszakadni a megadott példától vagy az ismert kiolvasók, mondókák rímpáraitól.

A jobbak szószervezeteket is összekapcsoltak, pl.: „Varga bácsi – nem mohácsi” – „Antilop – most is lop” – „Ceruza – te buta!” A többség egyszerűen szavak összekapcsolásával kísérletezett: „négy – mégy”; „kettő – vessző”; „virág – világ”; „boróka – róka” stb. Több humoros, fonák megoldás is akadt. Az egyik tanuló pl. jó ritmusérzékkel, de logikátlanul kapcsolt össze szószervezeteket: „Lyukacsos a nadrágom – gyere te is, pajtásom!” (B. Zs.) (Láthatóan csak az összecsengéssel és a ritmussal törődött.)

A kontrollosztályokban 5 maximális pontszámú megoldást találtunk, viszont 25-en csak rész megoldást adtak, vagy eredménytelenül birkóztak a feladattal. Itt is talákoztunk olyan megoldásokkal, amelyekben a tanulók szószervezeteket kapcsoltak össze, pl.: „télapó – hull a hó”; „Frédi – a bőrét félti”; „Laci, te – hallod-e”. A többség itt is szavak összefűzésével próbálkozott, pl.: „csütörtök – kis ördög”; „tenyér – kenyér” stb. Sajnos, többen nem értették meg a feladatot – vagy semmilyen megoldást sem találtak, s így hozzá sem fogtak a feladathoz.

I/6. A szinonimák kikereséséhez és leírásához kapcsolódó feladat értékes adatokat szolgáltatott a gyermekek szókincsének gazdagságáról, árnyaltságáról – s részben fogalmi gondolkodásának színvonaláról.

A kísérleti osztályban 23 közül 14 tanuló 75%-os teljesítményt nyújtott – vagy annál jobbat! A gyermekek olvasottságát, szókincsgazdaságát mutatják a következő példák:

ordít = kiabál, bömböl, üvölt, bög;

ordas = farkas, vad, nagy farkas;

szempillantás alatt = gyorsan, hirtelen, rögtön, hamar, egy pillanat alatt;

móresre tanítom = becsületre tanítom, emberségre tanítom, tisztességre tanítom, kiporolom, megverem.

(Az „ordas” szó tartalma nem világos a tanulók előtt, mert többen „mérgező”, „ravasz” szinonimát is írtak.)

A kontrollosztályokban 48 közül csak 5 tanuló ért el 75%-os teljesítményt. Hat tanuló teljesen félreértette a feladatot. A csoport tanulóinak szegényebb a szókincse, s a gyermekek elvont gondolkodása nem olyan árnyalt, mint a kísérleti osztály tanulóié. Az előbbi négy példát vizsgálva az eredmény a következő:

ordít = kiabál, üvölt;

ordas = farkas;

szempillantás alatt = egy perc alatt, hamar, gyorsan, rögtön;

míresre tanítom = majd megtanítom én!

(A „móresra tanítom” szó szerkezet szinonimájaként sokan azt írták, hogy „jóra tanítom”).

I/7. Ez a feladat elsősorban a tanulók mondatalkotó és szerkesztő képességének színvonaláról tájékoztat.

A kísérleti osztályban ezt a nehéz feladatot 23 közül 7 tanuló kifogástalanul megoldotta, 4 teljesen eredménytelenül dolgozott. (Akadt egy kivételes tanuló, aki 6 mondat helyett 14 mondatból álló kerek történetet fokalmazott!) Teljes történet szerkesztésével még négyen kísérleteztek. Ez 2. osztályban igen figyelme méltó eredmény.

A kontrollosztályokban csak egyetlen kifogástalan megoldás született. Hiszen ha a tanulók szókincse szegény, a mondatalkotás is nehezen megy. Ebben a csoportban 16 tanuló munkája lett eredménytelen. A próbálkozások tanúsítják, hogy a sikertelenül kísérletezők is megértették a feladatot, de mondatalkotó és -szerkesztő képességük még fejletlen.

Figyelemre méltó még a megítélés szempontjából, hogy a kísérleti osztályban 8 tanuló 45 percnél hamarabb fejezte be a munkát. (Pedig hét feladat megoldása írásban a 2. osztályban még sok időt igényel!) – A kontrollosztályokban 48 tanuló közül mindössze 3 tanuló fejezte be a munkáját 45 percnél hamarabb. – Ez az adat is sokat mond a tanulók gondolkodásának fürgeségéről és írástechnikai felkészültségéről.

A II. feladatlap ellenőrzésül és kiegészítésül szolgált. Arra volt hivatva, hogy mérje a tanulók értelmes, néma olvasását, a szövegértés fokát, az elemző készség fejlettségét és az olvasottságot. – Eredményei egyúttal kontrollt jelentenek az I. feladattal kapcsolatban is.

II/1., 2. Az 1. és a 2. feladat csak együtt értékelhető. Hiszen a tanulók csak akkor oldhatták meg a 2. feladatot, ha a mesét már elolvasták és megértették.

A kísérleti osztályban a 2. feladatra 7 tanuló a maximális pontszámot kapta (23 közül), a kontrollosztályokban 8 tanuló érte el a maximumot (48 tanuló közül). A kísérleti osztályban egy tanuló nem kapott pontot; a kontrollosztályokban húsz tanuló feladat szerkesztő munkája eredménytelen.

Szembetűnő a kísérleti osztály tanulóinak ötletessége. Többen szerkesztettek 5-

6- vagy 7-féle feladatot a mese feldolgozásához. Pl.: új cím megfogalmazása; a mese dramatizálása; a mese eljátszása; tartalomelmondás; válogató másolás; a meséhez kapcsolódó szógyűjtési, helyesírási feladatok stb. – Nyilvánvaló, hogy a tanulók utánnozták a megszokott, mindennapi szövegfeldolgozó munkát. Azt tervezték meg feladatul, amit egyébként is gyakran megoldanak közös elemzések alkalmával.

A kontrollosztályokban kevés tanuló szerkesztett jó feladatokat. De aki ügyes volt, változatos és gondolkodtató feladatsort komponált. Az olvasottabbak és az ötletebbek sikeresen állják a versenyt a kísérleti csoport tanulóival.

II/3. Ez a feladat híven tájékoztat a gyermekek kedves költőiről, a tanuló-csoportok olvasottságáról és igényeiről. Az eredmény érdekes képet fest.

A kísérleti osztályból 8 tanuló a maximumot teljesítette. De talán ennél is érdekesebb, hogy *kit ismernek ezek a másodikos gyermekek a magyar költők közül!* Íme a névsor: Weöres Sándor, Petőfi Sándor, Arany János, Tamkó Sirtó Károly, József Attila, Verseghy Erzsébet, Hárs László, Szabó Lőrinc!

Az indoklás – hogy *miért szeretik* ezeknek a szerzőknek a műveit – már sokszor naiv, néha formális, vagy csak egyetlen motívumra utal. Pl.: „mert éredekiesen és szépen ír”; „mert viccesen ír”; „mert izgalmas”; „mert összecsengenek a sorok és mert furfangos”; „mert nagyon jól lehet énekelni” stb.

A kontrollosztályok tanulói csak három költőre emlékeznek, ezek: Petőfi Sándor, József Attila és Benjámín László. A „miért szereted?” kérdésre itt is sokféle – bár gyakran formális a felelet. Pl.: „mert szép is, jó is”; „mert játékos”; „azért, mert szép lány”; „mert vidám a ritmusa”; „mert jó harcos”. Az indoklás sokszor alig, vagy egyáltalában nem kapcsolódik a vershez. Pl.: „azért, mert minden tárgy alszik”; „mert állatok is szerepelnek benne”; „mert könnyen tanulható”; „mert József Attila volt a legjobb ember” stb.

* * *

Általános megfigyeléseink és a két feladatlap eredményeinek elemzése után *a kísérleti osztály fejlődéséből* a következő főbb tanulságokat vonhatjuk le a 2. osztály végén:

- megszokták az önállóságot. Szívesen és eredményesen dolgoznak feladatlapokkal vagy írásban közölt utasítások és szempontok alapján;
- a differenciált feladatok, munkaformák jól szolgálják az egyéni képességek harmonikus fejlesztését;
- gondolkodásuk és munkaütemük gyorsabb – mint a hagyományos eljárásokhoz szokott tanulóké. (Az egyéni megoldások során mindenki egyéni képességeihez igazodik a munkaütemben is.);
- a tanulók érdeklődése élénkebb, érzelmvilága gazdagabb – mint általában;
- nyelvi szemléletük és gyakorlati eljárásaik egységesebbek és árnyaltabbak;
- olvasási készségük, szövegelemzési jártasságuk és lényeglátásuk jobb, illetőleg színvonalasabb az átlagosnál;
- aktív szókincsük gazdagabb, színesebb, változatosabb a hagyományos csoportokban dolgozó tanulóknál;
- írásbeli kifejezőképességük, szerkesztőképességük fejlettebb a megszokottnál;
- ritmusérzékük kifinomult, nyelvi fantáziájuk gazdag;
- olvasottságuk számottevően jobb az átlagosnál. „A tankönyvből való kilépés” meghozta a várt eredményt.

Igaz, a jó eredményeket biztosító munka előkészítése, megszervezése és irányítása sok áldozatot követel a pedagógustól. De újra csak azt mondhatjuk – hogy megéri az áldozatot!